

МЕЖДУНАРОДНЫЙ СОВРЕМЕННЫЙ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

НАУЧНЫЙ ИМПУЛЬС

Последние
новости

Последние
образование

Последние
исследование

И НОВЫЕ НАУКИ

Международный современный научно-практический журнал

Научный импульс

№ 33 (100)

Май 2025 г.

Часть 2

Издаётся с августа 2022 года

Москва 2025

Zulayho Usanova Turdimurod qizi Gulnoza jumayeva Sodiq qizi Adham Avliyoqulov Alisherovich	
FARMATSEVTIK KIMYO: ZAMONAVIY DORI VOSITALARINING YARATILISHIDA KIMYONING O'RNI Samiyeva Gulsanam Farhod qizi	168
YARALARNI BITISH JARAYONIDA VA CHANDIQ HOSIL BO'LISHIDA FIBROBLASTLARNING ROLI Marifjonova Mastura Ulug'bek qizi Bekmirzayev Eshquvvat Ro'ziboyevich	171
KO'RISH KAMCHILIGI BOR BOLALAR BILAN KORREKSION ISHLAR OLIB BORISH. Xamidova Diyora Rustam qizi Maxammatova Pokiza Qahramon qizi	175
KELAJAKDA TA'LIM SOHASIDA, XUSUSAN DMTTDA BOLANING INDIVIDUAL RIVOJLANISHIGA BERILADIGAN E'TIBORNI KUCHAYTIRISH MASALALARI Shahzoda Akbarova Orifjon qizi	182
HUQUQSHUNOSLIKDA NAZARIYA VA AMALIYOTNING UYG'UNLASHUVI Eshonxo'jayeva Saboraxon	184
ANDIJON VILOYATI PERINATAL MARKAZI AKUSHERLIK BO'LIMIDA QO'LLANILADIGAN APPARATLAR ISHLASH PRINSIPI, ULARGA TEXNIK XIZMAT KO'RSATISH VA METROLOGIK TA'MINOTINI JAHON SOGLIQNI SAQLASH TASHKILOTI TALABLARI ASOSIDA QAYTA KO'RIB CHIQISH Ibaydullayeva Gulbahor Umidbek qizi	190
RESPUBLIKA SHOSHILINCH TIBBIY YORDAM ILMIY MARKAZI ANDIJON FILIALI RENTGENOLOGIYA BO'LIMIDA QO'LLANILADIGAN APPARATLARNING TEXNIK XIZMAT KO'RSATISH VA METROLOGIK TA'MINOTLARINI JAHON SOG'LIQNI SAQLASH TASHKILOTI TALABLARIGA ASOSAN QAYTA KO'RIB CHIQISH Raxmatillayeva Mubina Maxamadjon qizi Gulamov Shuxrat Abdumuxtarovich	194
TAZIYQ VA ZO'RAVONLIKKA UCHRAGAN XOTIN-QIZLARNI IJTIMOIYLASHUVIDA PSIXOLOGIK XIZMATNING O'RNI Sobirova Zubayda Qo'ziboyevna	197
OLIV TA'LIMDA MA'NAVIY-MA'RIFIY JARAYONLAR BOSHQARISH Uzaqov Nomozali Hamdamovich	199

OLIV TA'LIMDA MA'NAVIY-MA'RIFIY JARAYONLAR BOSHQARISH

Uzaqov Nomozali Hamdamovich

Qarshi davlat texnika universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada oliy ta'lim muassasalarida ma'naviy-ma'rifiy jarayonlarni boshqarishning mazmun-mohiyati, asosiy yo'nalishlari va samarali usullari tahlil etilgan. Bugungi kunda oliy ta'lim tizimida talabalarning ma'naviy barkamolligi, fuqarolik pozitsiyasi, vatanparvarlik tuyg'ulari va axloqiy tarbiyasini shakllantirish dolzarb masalalardan biridir. Shu nuqtai nazardan, ushbu jarayonni ilmiy asoslangan holda tashkil etish va boshqarish, ta'lim-tarbiya jarayonining uzviyligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Maqolada ma'naviy-ma'rifiy ishlarning strategik rejalashtirilishi, pedagogik hamkorlik, mentorlik tizimi, ijtimoiy-psixologik muhit va raqamli texnologiyalardan foydalanish kabi jihatlar yoritilgan. Tadqiqot natijalari asosida ushbu yo'nalishda samaradorlikni oshirishga qaratilgan taklif va tavsiyalar berilgan.*

Kalit so'zlar: *Oliy ta'lim, ma'naviy-ma'rifiy tarbiya, boshqaruv, talaba, tarbiyaviy jarayon, pedagogik yondashuv, ijtimoiy muhit, axloqiy qadriyatlar, fuqarolik pozitsiyasi.*

Аннотация: *В данной статье проанализированы содержание, основные направления и эффективные методы управления духовно-просветительскими процессами в высших учебных заведениях. На сегодняшний день в системе высшего образования одним из актуальных вопросов является формирование у учащихся духовного совершенства, гражданской позиции, патриотических чувств и нравственного воспитания. В связи с этим организация и управление этим процессом на научной основе играет важную роль в обеспечении непрерывности учебно-воспитательного процесса. В статье освещаются такие аспекты, как стратегическое планирование духовно-просветительской работы, педагогическое сотрудничество, система наставничества, социально-психологическая среда и использование цифровых технологий. На основании результатов исследований даны предложения и рекомендации, направленные на повышение эффективности в данном направлении.*

Ключевые слова: *Высшее образование, духовно-просветительское воспитание, управление, студент, воспитательный процесс, педагогический подход, социальная среда, нравственные ценности, гражданская позиция.*

Abstract: *This article analyzes the content, main directions and effective methods of managing spiritual and educational processes in higher educational institutions. Today, one of the urgent issues in the higher education system is the formation of students' spiritual perfection, civic position, patriotic feelings and moral education. In this regard, the organization and management of this process on a scientific basis plays an important role in ensuring the continuity of the educational process. The article highlights such aspects as strategic planning of spiritual and educational work, pedagogical cooperation, mentoring system, socio-psychological environment and the use of digital technologies. Based on the*

research results, suggestions and recommendations aimed at improving efficiency in this area are given.

Keywords: *Higher education, spiritual and educational upbringing, management, student, educational process, pedagogical approach, social environment, moral values, civic position.*

KIRISH

Hozirgi vaqtda zamonaviy ta'limning eng muhim jihatlaridan biri bu shaxsning ma'naviy-axloqiy tarbiyasi bo'yicha tadqiqotlarga e'tiborni kuchaytirishdir. Shaxsning axloqi va ma'naviyati muammosining turli jihatlarini uni hal qilishga qaratilgan turli xil kontseptual g'oyalarni belgilab berdi. Ma'naviy-axloqiy tarbiya muammosi asosiy va noaniqlardan biri sifatida quyidagi toifalarni qamrab oladi: ma'naviyat va axloq, ma'naviy ta'lim va ma'naviy-axloqiy tarbiyaviy ishlar, ma'naviy-axloqiy qadriyatlar va boshqalar va bu jihatni nafaqat pedagogika nuqtai nazaridan, balki boshqa fanlar nuqtai nazaridan ham ko'rib chiqish kerak. psixologiya, falsafa, sotsiologiya, tarix. Inson ta'limi masalasi insoniyat mavjudligining eng muhim masalalaridan biridir, chunki u insoniyat kelajagi, uning evolyutsiyasi bilan bevosita va bevosita bog'liqdir. Insonning ichki mohiyatini ochib berish, uning xarakterini shakllantirish uchun ta'lim insonning o'zini yaratadi.

Shuning uchun ko'p narsa bu masalani to'g'ri shakllantirishga bog'liq - insonning o'zi ham, butun insoniyat taqdiri ham. Ta'lim jarayonining shartlarini hisobga olgan holda, o'qituvchi tarbiyaviy ish natijalarini chuqur tahlil qilgan va to'g'ri xulosalar chiqargan taqdirdagina samaradorlikka erishishi mumkin. Ma'naviy-axloqiy tarbiya muammosi tobora dolzarb bo'lib bormoqda. Zamonaviy jamiyatda o'smirlik davrida ijtimoiy axloqning past darajasi kuzatiladi va bolalar asta-sekin oilaviy urf-odatlar va qadriyatlarni, vatanparvarlik tuyg'ularini, bag'rikenglik va boshqa odamlarga hurmatni yo'qotadilar [1]. Bunda nafaqat oila va jamiyat, balki ta'lim muassasasi ham muhim rol o'ynaydi. Ma'naviy rivojlanish va shaxsning axloqiy fazilatlarini shakllantirishga ko'maklashish ta'lim muassasasining ustuvor vazifalaridan biridir. Shaxsni ham, jamiyatni ham saqlab qolish imkoniyati ma'naviy-axloqiy tarbiya bilan bog'liq.

Respublikamizda muayyan xalq, jamiyat, tarixiy davrning ma'naviy va ma'rifiy ehtiyojlariga javob beradigan, milliy, umuminsoniy badiiy qadriyatlarning birligidan iborat infratuzilmani rivojlantirish, uni jamiyatga xizmat qilish va rivojlantirishga tayyorlash ustuvor vazifa sifatida qayd etilgan. O'qitishga tayyorgarlik ko'rishda innovatsion strategiyalarni qo'llash, oliy o'quv yurtlarida kasbiy va pedagogik ta'lim jarayonida talabalarning ma'naviy-ma'rifiy ishlarini tashkil etish bo'yicha samarali ishlar olib borilmoqda. Ta'lim, fan, madaniyat va axborot sohasidagi hamkorlik yangi ijtimoiy ehtiyojlar va zamonaviy talablarga muvofiq jamiyatning barcha sohalarini izchil va barqaror rivojlantirishga qaratilgan ilmiy izlanishlarga olib keldi. Bu, o'z navbatida, ilg'or xorijiy tajribaga asoslangan fan va texnika yutuqlariga muvofiq ma'naviy-ma'rifiy ishlarining rivojlanishini ilmiy tahlil qilish uchun, ayniqsa talabalarni ma'naviy-ma'rifiy ishlarini tashkil etishga tayyorlash texnologiyalarini ishlab chiqishda katta ahamiyatga

ega. Mamlakat oliy o'quv yurtlarida tajriba va innovatsion g'oyalar almashildi, ta'lim jarayonlarini tashkil etish uchun takomillashtirilgan dasturiy va uslubiy ta'minot yaratildi. Natijada talabalarni kasbiy va pedagogik ta'lim jarayonida ma'naviy-ma'rifiy ishlarni tashkil etishga tayyorlash uchun boy milliy-madaniy va tarixiy an'analar, urf-odatlar va umuminsoniy qadriyatlarga asoslangan samarali tashkiliy-pedagogik mexanizmlar ishlab chiqildi va ta'limni insonparvarlashtirish ustuvorligi ta'minlandi.

Talabalarni kasbiy va pedagogik ta'lim jarayonida ma'naviy-ma'rifiy ishlarni tashkil etishga tayyorlash bugungi kunda dolzarb muammo hisoblanadi, oliy ta'lim sohasidagi mutaxassislarning pedagogik mahorati va ijodiy qobiliyatlariga bo'lgan ehtiyojning ortib borishi jamiyat oldiga har bir o'qituvchini amalga oshirilayotgan islohotlarning faol ishtirokchisiga aylantirish vazifasini qo'yadi. Ma'naviy-ma'rifiy ishlarni tashkil etish va uni amalga oshirish uchun qulay shart-sharoitlar yaratish. Chunki bunday ehtiyoj umuman ob'ektiv dunyoni tushunadigan, o'zini anglaydigan va inson qadr-qimmatini ulug'laydigan ma'naviy etuk avlodni tarbiyalashga yordam beradi. Bu mamlakatning rivojlanishi va gullab-yashnashi, o'quv jarayonining sifati va samaradorligini oshirish, kasbiy va pedagogik ta'lim jarayonida talabalarining ma'naviy-ma'rifiy ishlarini tashkil etish tizimini takomillashtirishning asosiy mezoniga aylanadi. Tadqiqotimiz davomida "kasbiy pedagogika" va "ma'naviy-ma'rifiy faoliyat" tushunchalarining leksik ma'nolarini tushuntirish zarur deb hisobladik. Bugungi kunda yosh avlodni tarbiyalashga katta e'tibor qaratilmoqda. Zamonaviy o'qituvchining asosiy vazifasi talabalarga pedagogik ta'sirni ta'minlash, hurmat ko'rsatish, talabalar va o'qituvchilar tomonidan maqsadga erishishda teng ishtirok etish orqali hamkorlik munosabatlarini amalga oshirishdir. Bundan kelib chiqadiki, ta'lim jarayonining tizimi va tuzilishi, xususan, ma'naviy-ma'rifiy ishlarni tashkil etishda moslashuvchan va dinamik bo'lishi kerak. Ma'naviyat nima? Umuman olganda, bu iliqlik, Mehribonlik, afsuslanish, yordam berish, tavba qilish va boshqa birovning quvonchidan zavqlanish qobiliyatidan boshqa narsa emas. Va agar odamlar ko'pincha o'zlarini tarbiyalashga dangasa bo'lishsa va buni "keyinroq" qoldirsalar, odamda qanday qilib bunday mehribon va kerakli tuyg'uni tarbiyalash mumkin. Ma'naviyatni rivojlantirish uchun qanday usullardan foydalanish mumkin? Boshqa odamning ma'naviyatini tarbiyalash mas'uliyatini o'z zimmangizga olganingizda, ma'naviyat haqida etarli bilim va tushunchaga ega ekanligingizni o'ylab ko'ring? Bu borada yaxshi natijalarga erisha olasizmi? Bu shuni anglatadiki, boshqalarda ma'naviyatni rivojlantirishdan oldin, biz o'zimizni rivojlantirishimiz kerak, chunki "biz bo'ysunganlar uchun javobgarmiz" [1].

Ijtimoiy hayotimizni isloh qilish va yangilash natijasida ma'naviy madaniyatning kuchli qatlamlari aniqlandi, bu odamlar psixologiyasini vatanparvarlik, milliy g'urur va butun dunyoga ochiqlik tomon tubdan o'zgartirdi. "Biz o'z qadr - qimmatimizni anglagan xalqmiz, biz o'z qobiliyatimizga ishongan xalqmiz, biz boshqalarga rahm - shafqat ko'rsatishga qodir erkin xalqmiz", dedi prezident Sh.M. Mirziyoyevning bu so'zlari olimlarni nafaqat davlat tarixini, balki butun dunyoni yanada o'rganish va chuqur tahlil qilishga qaratilgan. O'zbek xalqi, shuningdek, uning ma'naviy kelib chiqishi [2].

Kasbiy pedagogik faoliyatga tayyorgarlik ko'rayotgan bo'lajak o'qituvchilar o'quv jarayonining ba'zi muhim yashirin xususiyatlaridan xabardor bo'lishlari kerak. O'qituvchi kasbi to'g'risida nazariy bilimlarga ega bo'lish uchun ular yangi uslubiy adabiyotlar bilan tanishishlari, o'qituvchi kasbining o'ziga xos xususiyatlarini bilishlari, kuzatuvlar, tajriba almashish, intervyular, turli pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish orqali o'qituvchi, guruh rahbari va fan o'qituvchisining amaliy faoliyati to'g'risida aniq tasavvurga ega bo'lishlari kerak., va yuzaga keladigan muammolarni hal qila olish. Ma'naviy-ma'rifiy ishlarning mazmuni, maqsadlari va o'ziga xos xususiyatlarini bilish juda muhimdir. Pedagogika bo'yicha amaliy mashg'ulotlar bu borada katta imkoniyatlarga ega. O'zbekiston Respublikasining "ta'lim to'g'risida" gi Qonuni, "kadrlar tayyorlash Milliy dasturi", Prezident Sh.M. Mirziyoyevning nutqlari va ma'ruzalari, shuningdek, uning "yuksak ma'naviyat - yengilmas kuch"asari bu borada uslubiy asos bo'lib xizmat qilmoqda. Ta'lim islohoti doirasida pedagog faoliyatida yoshlarni milliy mustaqillik va mafkura asosida tarbiyalash, uzluksiz ta'limni amalga oshirish, milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalash, ma'naviy-axloqiy fazilatlarni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda [3].

Bugungi kunda O'zbekiston mutlaqo yangi davlat bo'lib, unda barcha sohalardagi ijobiy o'zgarishlar - siyosiy, iqtisodiy, madaniy va ma'naviy - islohotlarni bosqichma-bosqich amalga oshirishni nazarda tutadi. Islohotlarning har bir bosqichida respublika uzluksiz ta'lim tizimiga innovatsion texnologiyalar joriy etilmoqda, ta'lim va ta'lim texnologiyalarining ilmiy asoslari ishlab chiqilmoqda, pedagogik innovatsiyalar, o'z maktablari va yangi eksperimental texnologiyalarning ulkan tajribasi o'rganilmoqda [4]. O'tkazilgan nazariy tahlil shuni ko'rsatdiki, pedagogik tadqiqotlarda ma'naviy va axloqiy fazilatlarning shakllanishi quyidagicha aniqlanadi:

✓ barqaror qadriyatlar tizimini rivojlantirish, shaxsning o'zini o'zi rivojlantirish va o'zini o'zi tarbiyalash;

✓ rahm-shafqat, rahm-shafqat, iliqlik, Mehribonlik, halollik, sezgirlik, adolat, samimiylik, oqsoqollarga hurmat, halollik, Vatanga muhabbat, sezgirlik, bag'rikenglik, hamdardlik va boshqalar.;

✓ o'tmishning madaniy va tarixiy merosini, milliy urf-odatlarini, jamiyatda qabul qilingan axloqiy me'yorlarni va boshqalarni o'rganish.

Ilmiy, falsafiy, adabiy yoki oddiy tilda "ma'naviyat" tushunchasining ko'plab ta'riflari mavjud. O'zbek tilining izohli lug'atida ma'naviyat axloqiy holat, xususiyat sifatida talqin qilinadi va insoniyatning falsafiy, huquqiy, ilmiy, badiiy, diniy, axloqiy g'oyalari va tushunchalari to'plamidir. Lug'atda, shuningdek, ma'naviyat inson, xalq, jamiyat, baxt bo'lmagan davlatning kuchi ekanligi tushuntiriladi. Shunga ko'ra, ma'naviy ta'limning bosqichma-bosqich rivojlanish va uzluksizlik tamoyillariga asoslanganligi yoshlarni tarbiyalashga, ularning mafkuraviy immunitetini oshirishga ko'proq e'tibor qaratish zarurligini ko'rsatadi.

Entsiklopedik lug'atda ma'naviyat insonning hayotiy tajribasi davomida shakllanadigan va rivojlanadigan qadriyatlar tizimi sifatida tan olinadi, bu insonning

ma'naviyati o'zini shaxs sifatida anglagan paytdan boshlab va umrining oxirigacha shakllanadi va rivojlanadi degan asosli g'oyaga asoslanadi. yoki uning hayoti [5].

Ma'naviyat-bu o'z-o'zini anglash, aql, adolat va yaxshilikni yomonlikdan, go'zallikni xunuklikdan, donolikni jaholatdan farqlash qobiliyati.

Milliy madaniy meros asosida talabalarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalashning tashkiliy va pedagogik usullari talabalarining individual xususiyatlarini, ularning milliy madaniy meros va umuminsoniy qadriyatlarga asoslangan bilimlari, ko'nikmalari va ko'nikmalarini aks ettiruvchi vositalarni ishlab chiqishni talab qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Kinzhaeva G.S. Training students in organizing spiritual and educational work // <https://moluch.ru/archive/45/5080>.
2. Rasulova U.Kh. (2024). Spiritual and aesthetic education of teaching staff. Academic research in educational sciences, (4), 378-388.
3. Solomatova A.A. Spiritual development in today's youth // Youth scientific forum: Humanities: elec. sb.st.pomat.Sh-international.student.scientific-practical.conf. No. 3. https://nauchforum.ru/archive/MNF_humanities/3.pdf
4. Sharipov A., Kudrishova A.G. (2025). Preparation of students for organizing spiritual and educational work at the university. Science and education today, (3 (62)), 25-26.
5. Umarova D.Z. Innovative reforms in the system of higher education of the Republic of Uzbekistan. Scientific and methodological journal "Problems of Science and Education". No. 02 (14). February, Moscow, 2018. P. 48.